

№ 48 (401)
Снежань 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ Даследчык: А. Мальзіс і Гальшаны – *стар. 2*

☞ Гонар і слава: аўтар гімна «Магутны Божа» М. Равенскі – *стар. 4*

☞ Прадаўжальнікі: мастак і музейшчык Ю. Карачун – *стар. 6*

Нашы віншаванні

Беларускаму дзяржаўнаму музею народнай архітэктуры і побыту днямі споўнілася 35 гадоў. Цікава, што падобны музей яшчэ на пачатку мінулага стагоддзя задумаў мастак Фердынанд Рушчыц, але ажыццявілася мара толькі ў 1976 годзе. Цяпер у экспазіцыі блізу 22 тысячаў музейных прадметаў і 25 пабудоваў, якія можна назваць своеасаблівымі помнікамі нашым продкам. На тэрыторыі музея ў мініяцюры ўзноўленыя некаторыя рэгіёны Беларусі з характэрнаю забудоваю – Падняпроў'е, Паазер'е, Цэнтральная Беларусь. Цягам апошніх пяці гадоў адрэстаўраваныя 20 узораў драўлянага дойлідства, цяпер праца вядзецца з млыном (Хоцімскі раён) і Спаса-Праабражэнскай царквой (Аршанскі раён). А ў планах – пашырэнне экспазіцыйнай зоны, паляпшэнне сервісу для турыстаў. Зрэшты, чытачы нашай газеты ведаюць, што менавіта ў скансэне (а яшчэ і такі назоў мае гэты незвычайны музей) адзначаюцца многія традыцыйныя святы і абрады беларусаў, праходзяць канцэрты і фестывалі. Тут варта нагадаць хаця б «Чароўную ноч класікі» і этна-фольк-фэст «Камяніца», з якімі мы знаёмлі чытачоў.

Далучаемся да віншаванняў музейшчыкам і зычым далейшых поспехаў, спаўнення задумаў, а таксама – узвядзення новых этнаграфічна-побытавых рэгіёнаў, новых імпрэзаў і фэстаў.

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Народнае свята ў скансэне

Музей беларускага народнага мастацтва на фотаздымках Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

На тым тыдні...

✓ 13 снежня ў галерэі «Ракурс» адбылося ўрачыстае адкрыццё III Мінскага міжнароднага фестывалю лічбавага мастацтва «Terra Nova», на якім прадстаўленыя працы, выкананыя выключна ў лічбавым фармаце. У фестывалі бяруць удзел аўтары з Літвы, Украіны, Польшчы, Расіі, Беларусі, Германіі, Кітая і іншых краінаў. У рамках фестывалю праходзіць конкурс, творы якога будуць ацэньвацца ў намінацыях «Лічбавае фота», «Камп'ютарная графіка», «Відэарт», «Відэакліп музычны», «Анімацыя», «Рэкламны ролік», «Кароткі метр». У мерапрыемстве ўдзельнічалі дырэктар НББ Раман Матульскі, куратар фестывалю Фёдар Ястраб, дызайнер Аляксандр Шчэпетаў, кандыдат мастацтвазнаўства Яўген Шунейка, фотамастак, член экспертнай камісіі Беларускага грамадскага аб'яднання «Фотамастацтва» Валерыя Вядрэнка ды інш. Цырымонію адкрыцця дапоўніў паказ калекцыяў маладых беларускіх дызайнераў Іны Гнуды і Валянціны Няборскай.

✓ 15 снежня напярэдадні Дня беларускага кіно адбылася прэзентацыя персанальнай выстаўкі, прымеркаванай да 75-годдзя мастака кіно Яўгена Ігнацьева «Спатканне з майстрам». Арганізавалі мерапрыемства Дзяржаўны музей гісторыі і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь, філіял «Музей гісторыі беларускага кіно».

✓ 15 снежня прайшло свята «Беларуская-нямецкія каляды», якое традыцыйна ла-

дзяць Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Інстытут нямецкіх даследаванняў і Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт культуры і мастацтваў. Адбыліся прадстаўленне беларускага стылізаванага каляднага абраду, прагляд нямецкага перадакаляднага фільма, а таксама калядная віктарына, гаданні, гульні... Прайшоў таксама конкурс фотаздымкаў на тэму «Каляды – гэта...».

✓ 15 снежня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася літаратурная сустрэча «У лабірынце пшчоты» з цыкла «Творчыя сем'і» ў Доме Коласа. Ва ўтульную гасцёўню гэтым разам былі запрошаныя паэт, перакладчык, куратар кніжнай серыі «Галерэя Б.» Ігар Бабкоў і пісьменніца Наталка Харытанюк. Пад час сустрэчы госці падзяліліся творчымі планами, распавялі пра асабістыя захапленні, свае выданні, адказалі на пытанні прысутных.

✓ 16 снежня адбылося адкрыццё выстаўкі «Тэатральная гісторыя», што прымеркаваная да 30-годдзя творчай дзейнасці тэатра-студыі кінаакцёра. На выстаўцы прадстаўленыя тэатральныя касцюмы, дэкарацыі для спектакляў, тэатральная бутафорыя, фатаграфіі сцэнаў са спектакляў. Арганізатары выстаўкі Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь і філіял «Гасцёўня Уладзіслава Галубка».

Беларуская мецэнатка

15 снежня ў Цэнтральнай навукавай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбылася вечарына, прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння Магдалены Радзівіл. Арганізатарамі мерапрыемства выступілі ЦНБ НАН Беларусі і Міжнародная асацыяцыя беларусістаў.

Княгіня Магдалена Радзівіл (1861–1945) займае адметнае месца сярод постацяў беларускага нацыянальнага адраджэння пачатку XX стагоддзя. Яна нарадзілася 8 ліпеня 1861 года ў Варшаве ў сям'і графа Яна Казіміра Завішы і Марыі Кванецкай. Бацька Магдалены з малых гадоў прывіў

дацэ любоў да Беларусі, што пазней аформілася ва ўсведамленне ёю сваёй нацыянальнай прыналежнасці.

Магдалена марыла, каб беларускае насельніцтва карысталася роднай моваю, упарта падтрымлівала беларускія нацыянальныя ініцыятывы. Яна шмат сродкаў ахвяравала на царкву і ахову здароўя. Яе намаганнямі былі адкрытыя шпіталі, беларускія школы ў Кухцічах, Уздзе, Камянцы, збудаваная ветка Любава-Роменскай чыгункі.

Другім бокам яе дабрачыннай дзейнасці стала фундацыя беларускага друку: аказвала фінансавую дапамогу беларускай суполцы «Загляне сонца і ў наша ваконца» ў Санкт-Пецяр-

бургу, Беларускаму выдавецкаму таварыству ў Вільні. На яе грошы друкаваліся першыя кнігі будучых класікаў беларускай літаратуры, газеты «Наша Ніва» і «Віефарус».

У межах вечарыны адбылася прэзентацыя выстаўкі «Асветніца і мецэнатка», арганізаванай супрацоўнікамі аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі. У экспазіцыі прадстаўлены выданні, што фінансавала М. Радзівіл, сярод іх: «Вянок» Максіма Багдановіча, «Курганная кветка» Канстанцыі Буйло, «Рунь» Максіма Гарэцкага, «Васількі» Ядвігіна Ш, «Родныя з'явы» Тараса Гушчы (Якуба Коласа), а таксама экзэмпляры газетаў «Наша ніва» і «Віефарус».

Алес Цыркуноў і ягоны партрэт М. Радзівіл

Значнае месца ў экспазіцыі займаюць успаміны людзей, якія былі асабіста знаёмыя з княгіняй: прадстаўнікі інтэлігенцыі, святарства і інш.

Сярод літаратуры пра Магдалену Радзівіл прадстаўлены два выданні, цалкам прысвечаныя яе жыццю і дзейнасці: В. Хурсік «Белы лебедзь у промнях славы: Магдалена Ра-

дзівіл» (Мінск, 2001) і А. Надсан «Княгіня Магдалена Радзівіл і справа адраджэння Уніі ў Беларусі» (Мінск, 2006). Гэтыя невялікія па аб'ёме, але вельмі каштоўныя выданні спрыялі ўзнаўленню ўвагі грамадства да асобы мецэнаткі.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Пра землякоў-літаратараў

У серыі «Бібліятэка Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі» выйшла новая кніга Міхася Слівы «Лік, які выратаўвае» (Мазыр, 2011). У ёй змешчаныя літаратурнаўчыя артыкулы, рэцэнзіі, нататкі, разважанні пра новыя кнігі сучасных беларускіх пісьменнікаў. Асабліва ўвага нададзена творчасці літаратараў Гомельшчыны. Матэрыялы ў свой час былі апублікаваныя ў часопісе «Нёман», газетах «Літаратура і мастацтва», «Настаўніцкая газета» і іншых выданнях.

Кніга адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

Таццяна ЖЭЎНЕРАВА, г. Рагачоў

Гальшаны... Кожнаму шмат вядома пра гэтае гістарычнае мястэчка: тут і легенды пра Белую Даму і Чорнага Манаха, і таямнічы Гальшанскі замак, што ў руінах захоўвае загадкі мінуўшчыны. А якімі цудоўнымі архітэктурнымі помнікамі вызначаецца мястэчка: Свята-Георгіеўская царква, касцёл Святога Іаана, яўрэйская забудова, капліца, вадзяны млын, памятны знак Соф'і Гальшанскай і інш.

Набыццю вядомасці мястэчка спрыяў філіял Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, размешчаны ў будынку кляштара, але, на вялікі жаль, у 2008 годзе ён быў закрыты.

Сёння ў культурным развіцці Гальшанаў прымаюць удзел мясцовы дом культуры, сельская бібліятэка з інфармацыйна-краязнаўчым цэнтрам, а дзякуючы дзейнасці мясцовага дэпутата В. Лузінай у мястэчку з 2006 года адбываецца міжнародная навуковая канферэнцыя (Гальшанскія чытанні), прэзентацыі выставак, сустрэчы з вучонымі, грамадскімі дзеячамі, архітэктарамі, пісьменнікамі, журналістамі. Вось, напрыклад, не так даўно ГА «Беларускі фонд культуры», ГА «Міжнародная рада

Мальдзіс у Гальшанах

па помніках і мясцінах ІКАМОС» і Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА пры падтрымцы Ашмянскага райвыканкама і мясцовых уладаў прэзентавалі выстаўку «Гальшанскі альфабэт» (пра гэтую падзею мы паведамлялі ў № 41).

Наведаў Гальшаны і знакаміты беларускі літаратурнаўца, даследчык Адам Мальдзіс. Утульная чытальная зала сельскай бібліятэкі сабрала разам бібліятэкараў, настаўнікаў, мясцовых краязнаўцаў, чытачоў, святароў і іншых. Адам Восіпавіч раскажаў пра сваё жыццё і даследчыцкі шлях, расповед суправаджаўся мультымедыянай прэзентацыяй. Пра сябе ён раскажаў з гумарам, больш увагі надаваў успамінам пра сяброў.

Узгадваючы свайго сябра У. Караткевіча, госць распавёў некалькі вяселых эпізодаў з яго жыцця, пра напісанне і выхад у свет рамана «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», а таксама пра затрыманне на 15 гадоў выхаду ў свет кінастужкі з аднайменнай назвай. А. Мальдзіс пацвердзіў, што рамана «Чорны замак Альшанскі» сапраўды звязаны з нашай мясцовасцю і гісторыяй Гальшанскага замка. Свайму сябру ж Адам Восіпавіч прысвяціў творы «Жыццё і ўзнясенне У. Караткевіча», а іх 25-гадовае сяброўства дазволіла яму сабраць усе творы пісьменніка і падрыхтаваць 25-томны збор твораў У. Караткевіча.

Пачулі мы расповед і пра нашага земляка, пісьменні-

ка, святара Вінцука Адважнага (Язэпа Германовіча). У 58-м томе «Беларускага кнігазбору» надрукаваныя яго лепшыя творы. А. Мальдзіс падкрэсліў, што да 1982 года пра Вінцука Адважнага мала хто ведаў: ён быў рэпрэсаваны, жыву ў эміграцыі ў Лондане, напісаў апавяданні, дзе адлюстраваны рысы простага беларускага народа, і мемуары «Кітай – Сібір – Масква», вершы, байкі. Памёр у 1978 годзе.

Адам Мальдзіс адзначыў, што сёння Гальшаны выйшлі на сусветную прастору: нашчадкі вядомых і творчых людзей мястэчка жыюць у розных краінах Еўропы. Ён сцвярджае: «*Няма ніводнага караля ў Еўропе, у якога не было б крыві Соф'і Гальшанскай*».

На сустрэчы былі закранутыя цікавыя факты з жыцця знакамітага земляка з Ашмяншчыны – Зыгмунта Мінейкі. Прысутныя даведліся, што імя З. Мінейкі звязанае не толькі з ся-

дзібай у Балванішках (Зялёны Бор), але і іх маёнткам у Дубніках на Астравеччыне. Госць выказаў думку, што з развіццём турызму ў Беларусі ў сувязі з адраджэннем замкаў, храмаў, крэпасцяў Беларусі, Польшчы, Літвы неабходна стварыць Міжнародны турыстычны шлях, куды абавязкова патрапяць Гальшаны, Ашмяны, Астравец, Смаргонь, Залессе, Маладзечна. Была закранутая і тэма загадкавага знікнення Крыжа Ефрасінні Полацкай і іншай страчанай спадчыны.

Хутка праляцелі некалькі гадзінаў сустрэчы з цікавым чалавекам, знаўцам гісторыі, літаратуры, культуры Беларусі і замежжа. Неўзабаве па А. Мальдзіса прыехалі з Астравеччыны, дзе яго ўжо чакала іншая аўдыторыя.

Напрыканцы сустрэчы ўдзельнікі падзякавалі госцю, многія набылі кнігу А. Мальдзіса «Як жылі нашы продкі ў XVIII стагоддзі. Восень пасярод вясны».

Валянціна ЛАБУНІНА,
м. Гальшаны
Фота аўтара

Выканкам Грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры», рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні сябру рэдкалегіі Алесю Мікалаевічу Карлюкевічу з нагоды вялікага гора – заўчаснай смерці жонкі **Святланы Аляксандраўны**.

Нам пра нас

Мая любімая газета

Упершыню з «Краязнаўчай газетай» я пазнаёміўся ў 2005 годзе. З тых часоў не разлучаюся з ёю, газета стала любімым маім выданнем. Дзякуючы ёй я ўзбагаціў веды аб нашай цудоўнай краіне Беларусі, аб яе выдатных людзях. У фальварку «Ракуцёўшчына» ёсць крыніца з гаючай вадою, з якой Максім Багдановіч любіў піць смачную халодную ваду. Давялося і мне паспытаць вады з гэтай Максімавай крыніцы. П'еш, п'еш гэтую ваду, і ніяк не натоліш смагі, хочацца яшчэ піць. Восі «Краязнаўчую газету» я хацеў бы параўнаць з Максімавай крыніцай. З вялікай прагнасцю я чытаю кожны нумар і з вялікім нецярпеннем чакаю, калі паштарка прынясе ў суботу свежую газету.

Кожная старонка выдання заслугоўвае ўвагі: тут друкуецца шмат цікавага аб мясцовых асаблівасцях таго ці іншага рэгіёну Беларусі, аб праблемах вёсак, што знікаюць, аб культурным жыцці краіны, аб новых кнігах. Прывабляюць чытача рубрыка «Малая краязнаўчая энцыклапедыя», крыжаванкі, газета рэгулярна віншуе на сваіх старонках юбіляраў... А што асабліва прыемна, дык гэта тое, што газета друкуецца на пывучай матчынай мове. Зусім нядаўна я сустрэў колішняга супрацоўніка газеты, вядомага беларускага пісьменніка Генрыха Далідовіча, выказаў яму сваё захапленне газетай. У гутарцы мы прыпомнілі, што калі адзначалася 125-годдзе Янкі Купалы і Якуба Коласа, ні

адно друкаванае выданне Беларусі не ўдзяліла столькі ўвагі гэтай падзеі, колькі «Краязнаўчая газета», і гэта пры тым, што калектыў рэдакцыі быў і застаецца зусім невялікі, і працаваць даводзіцца ў двух невялічкіх цесных пакойчыках. Гэта можна параўнаць з сапраўдным гераізмам!

На заканчэнне хацелася б пажадаць, каб «Краязнаўчую газету» можна было б сустрэць у кожнай навучальнай установе, у кожным музеі, у кожным архіве нашай краіны. Сваімі цікавымі, спазнавальнымі матэрыяламі газета заслугоўвае гэтага. Асабіста я з «Краязнаўчай газетай» на ўсё жыццё разам. Хочацца шчыра падзякаваць галоўнаму рэдактару паважанаму Уладзіміру Аляксан-

Аўтар і ягоная жонка Людміла Анатольеўна

дравічу Гілепу за стварэнне такога цікавага друкаванага выдання. Вялікі дзякуй і ўсім супрацоўнікам «Краязнаўчай газеты» за іх нялёгкую высакародную працу! Віншую ўвесь

калектыў рэдакцыі з выхадам юбілейнага, 400-га нумара газеты!

Лявон ЦЕЛЕШ,
сталы падпісчык,
даўні сябар газеты

Зіновій Прыгодзіч – добра вядомае ў сучаснай літаратуры імя. Яшчэ ў 1968 годзе пачыла свет яго першая кніга – «На палях рэспублікі». Пасля адна за адной прыйшлі да чытача кнігі дакументальнай і мастацкай прозы: «Добры дзень, сад!», «Строгая доброта», «Крылы дужэюць у палёце», «Жменя зярнят», «Журавы на далёкай пойме», «Ноч перад нядзелю», у якіх літаратар выклаў сваё ўласнае светабачанне, уласныя погляды на рэчаіснасць. Пісьменніка ў большай ступені цікавіла тое, што адбываецца ў вёсцы, якія – не толькі сацыяльныя, але і духоўныя – змены закранулі вясковага чалавека ў апошні дзясяцігоддзі. Так і спалучаў заўсёды Зіновій Прыгодзіч у сваёй творчасці публіцыстыку і мастацкую прозу. Як публіцыст з вострым пярком, здольнасцю пільна ўглядацца ў жыццё дапаўняў сябе як празаіка. А празаік дапамагаў таленавітаму журналісту ўслуховацца ў слова, падказваў вартасць жывой мовы, прыгажосць і трапнасць мастацкіх вобразаў.

Новая кніга Зіновія Прыгодзіча «Постаці: 3 цэлымі народамі гутарку весці...» у некаторай ступені можа падацца нечаканым здабыткам журналіста і пісьменніка. Пад адною вколадкай сабраныя творчыя партрэты вядомых дзеячаў беларускай культуры. Яны прадстаўляюць практычна ўсе сферы нашай культурнай прасторы: літаратуру, тэатр, музыку, жывапіс, скульптуру. Героямі публіцыстычнай кнігі сталі Валерый Анісенка, Міхась Дрынеўскі, Марыя Захарэвіч, Леанід Захлеўны, Адам Мальдзіс, Іван Міско, Міхась Міцкевіч, Георгій Паплаўскі, Янка Сіпакоў, Анатоль Сулянаў. Сапраўды, вядомасці ў кожнага з гэтых людзей звышдастаткова, пра іх часта пішучу ў друку.

Здавалася б, пра такіх персанажаў, чыё жыццё навідавоку, і расказаць лёгка. Ды творчыя партрэты, расповед пра сваіх герояў Зіновій Прыгодзіч вядзе праз інтэрв'ю, гутаркі, дыялогі. Размова пісьменніка з кожным з дзеячаў культуры паасобку ўяўляе сабою выкладанне цікавага, адметнага фактаграфічнага матэрыялу ў жанры, які спалучае мастацка-публіцыстычны і інфармацыйны накірункі. Дыялогі са знакамітымі персанажамі ўспрымаюцца як паўнацэнныя дакументальныя, мо нават мастацка-дакументальныя апаведы. Мажліва, гэтаму спрыяе і структураванасць. Возьмем, напрыклад, да разгледу дыялог з Адамам Мальдзісам – «Беларуская цывілізацыя мае даўнія трады-

цыі». Пазнаёміўшы на самым пачатку з героем, вельмі лаканічна абазначыўшы яго («пастасі» (журналіст, пісьменнік, вучоны, краязнаўца, энцыклапедыст, грамадскі дзеяч), Зіновій Прыгодзіч выбудовае пытанні і адказы такім чынам, каб у чытача склалася поўнае ўяўленне пра розныя бакі жыцця і творчасці легендарнага беларусіста. Раздзелы гутаркі пазначаны наступным чынам: «Таямніцы сівай мінуўшчыны»; «Пошукі і знаходкі»; «Скарбы матэрыяльнага, скарбы духоўнага»; «Не мода, а духоўная патрэба»; «Жыццё – найкаштоўнейшы дар». Кожная з частак мае права на самастойнае існаванне, магла б стаць годным інтэрв'ю, якое ўпрыгожыла б любое перыядычнае выданне. Што імпануе, дык гэта ўменне публіцыста закрануць у дыялогу гутарку, досыць сур'ёзныя пытанні гісторыі і культуры Беларусі. Можна сказаць і так – краевугольна для нашай Айчыны, для беларускай нацыі пытанні. З. Прыгодзіч падштурхоўвае суразмоўцу да выкладання сваёй пазіцыі, а не толькі дасведчанасці. Пазіцыі як навуковай, так і грамадзянскай. У «Таямніцы сі-

вай мінуўшчыны» суразмоўцы задаюцца пытанні пра тое, з якога часу вярта адлічваць гісторыю Беларусі, адкуль пайшла назва Бела Русі, чаму Тадэвуш Касцюшка, Ігнат Дамейка, Адам Міцкевіч называлі сябе ліцвінамі, ці можна лічыць Полацкае і Тураўскае княствы пачаткам беларускай дзяржаўнасці. Здавалася б, у імкненні паказаць постаць беларусіста Адама Мальдзіса не абавязкова кранаць такія сур'ёзныя, часам палемічнага характару, пытанні. Але, учытаўшыся ў тэкст гутаркі, разумееш, што развагі Адама Мальдзіса на тую ці іншую агульнаграмадскую тэму істотна дапаўняюць расповед пра асабістае, надаюць дыялогу-партрэту цэласнасць, высвечваюць праявы характару героя.

Кожная з гутарак, змешчаных у кнізе «Постаці...», сведчыць пра велізарную падрыхтоўчую працу публіцыста. Відавочна, што перш чым прыйсці да свайго героя, З. Прыгодзіч настойліва, на працягу доўгага часу рыхтаваўся да размовы. Іначай адкуль бы ўзяліся выкладзеныя ў пытаннях веды стану справаў у нацыянальным

тэатры, нацыянальным выяўленчым мастацтве, у беларускай музыцы?..

Некалькі дзесяцігоддзяў таму я выпісаў з адной кнігі пра майстроў газетнай справы такія словы савецкага журналіста Георгія Радава: «Публіцыст, як і нарысіст, – разведчык. Але кожны разведчык ідзе няходжанай сцежкай, а значыць, у сваіх артыкулах ён часта знішчае некаторыя састарэлыя інструкцыі і ўяўленні. У гэтым і заключаецца ўвесь сэнс разведкі...» Зіновій Прыгодзіч з'яўляецца сапраўдным першапраходцам,

бы «Беларусь – Ірландыя». А яшчэ – ганаровы грамадзянін Мар'інай Горкі...» Можна дадаць, што піша эпіграмы, з'яўляецца аўтарам цікавых межуараў пра Якуба Коласа і яго сям'ю, асяроддзе, у якім жыў і працаваў славуці класік беларускай літаратуры. Распытваючы ў сына пра бацьку, Зіновій Прыгодзіч падрабязна распавёў і пра Міхася Канстанцінавіча. І праз гэты дзялог нам адкрыўся чалавек, без якога, як мне падаецца, партрэт сучаснай беларускай культуры быў бы няпоўны. Цікавымі ўяўляюцца і каментары Міхася Міцкевіча да Коласавай спадчыны. «...Што тычыцца «Новай зямлі», то на розных этапах гісторыі яе ўспрымалі не толькі па-рознаму, але і супрацьлегла, – выказваецца Міхась Канстанцінавіч. – Аднак, бадай, ніхто не прачытаў гэты твор так глыбока і дэтальна, як Алесь Адамовіч. Ён пераканаўча паказаў, што «Новая зямля» – шэдэўр сусветнага ўзроўню, вершаваны раман, які істотна паўплываў на развіццё беларускай прозы». І далей: «Значна менш надаецца ўвагі «Сымону-музыку». Хаця ў свой час выдатны разбор паэмы зрабіў Адам Бабарэка. Вельмі глыбокі разбор, ён і цяпер застаецца адным з лепшых. Глыбокае даследаванне правёў Міхась Мушынскі. Магчыма, новыя пакаленні даследчыкаў будуць знаходзіць у творы нешта новае, актуальнае, сучаснае дню сягонняшняму».

Варта нагадаць, што да збірання ў кнігу дыялогі Зіновія Прыгодзіча з дзеячамі беларускай культуры друкаваліся ў часопісе «Польмя». Кожная з публікацыяў мела шырокі розгалас сярод чытачоў літаратурна-мастацкага выдання. Дарэчы, у часопісе было надрукавана болей тэкстаў, чым іх увайшло ў кнігу. І тыя дыялогі, што застаўся па-за межамі зборніка, не меней цікавыя і вартыя ўвагі.

Несумненна, «Постаці...» – з кнігі, на якія неабходна звярнуць увагу студэнтам Інстытута журналістыкі Белдзяржуніверсітэта. Зіновій Прыгодзіч паказаў яркі прыклад валодання прафесіяй.

Сяргей ЛАЗОЎСКИ

Айчыну сілкуюць асобы

мастацкім разведчыкам. І не толькі таму, што разбурае традыцыйныя ўяўленні пра жанр інтэрв'ю. Пісьменнік надае сваім персанажам шырокія магчымасці, выбудовае праз іх шчырыя апаведы пераканаўчую мастацкую, публіцыстычную прастору. Аўтар кнігі ўлюбены ў сваіх герояў і гэтую любоў перадае нам, чытачам.

Адзін з дыялогаў – «Шчасце – калі здзяйсняюцца мары» – расповед пра малодшага сына народнага песняра Беларусі Якуба Коласа Міхася Канстанцінавіча Міцкевіча. Канечне ж, найперш тое, што яго герой – нашчадак паэта, стала прадметам увагі публіцыста. Але ад старонкі да старонкі перад чытачом раскрываецца асоба самадзятковага, чалавек, які шмат дасягнуў у жыцці. «... Міхась Канстанцінавіч – доктар тэхнічных навук. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі за распрацоўкі ў галіне тэхналогіі і абсталавання для электраэраўнай апрацоўкі металаў. Аўтар больш чым дваццаці вынаходніцтваў. А яшчэ ён – майстар спорту СССР па стэндавай стральбе. А яшчэ – старшыня таварыства друж-

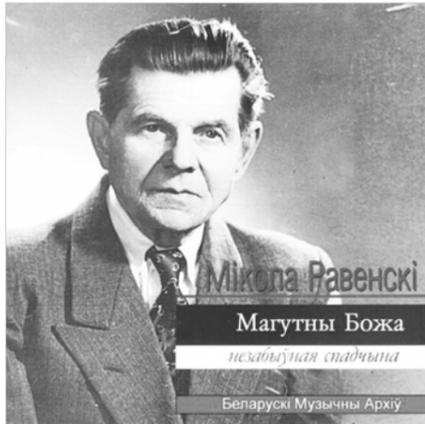

Лювенскі ўніверсітэт

Горкі лёс выгнанніка

Да 125-годдзя з дня нараджэння М. Равенскага

Доўгі час не толькі музыка, але і само імя Міколы Равенскага было пад забаронай. Таму ў біяграфіі кампазітара шмат неадкрытых, невядомых старонак. З успамінаў яго сяброў і знаёмых мы бачым сапраўды трагічны лёс чалавека, аб'яўленага здраднікам і ворагам народа. У наш складаны час каштоўным дасягненнем з'яўляецца тое, што ёсць магчымасць вяртаць з забыцця імёны людзей, якія былі вымушаны пакінуць Бацькаўшчыну. Сярод іх і Мікола Равенскі. Ён з'яўляецца апрацоўшчыкам народных песень, аўтарам песень на вершы М. Багдановіча, Я. Купалы, Я. Коласа, К. Буйло, Ц. Гартнага, З. Бядулі, першага нацыянальнага беларускага опернага твора «Браніслава», беларускай оперы «Залётны», музыкі на тэксты царкоўных малітваў і інш.

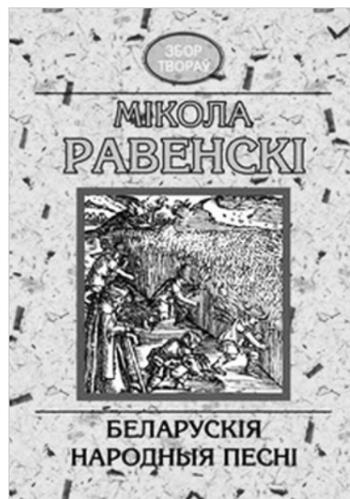

Мікалай Якаўлевіч Равенскі нарадзіўся 17 снежня 1886 года ў вёсцы Каплянцы Ігуменскага павета (цяпер Бярэзінскага раён) у сям'і садоўніка памешчыцы Сахаравай. Перад Першай сусветнай вайной ён вучыўся на рэгенцкіх курсах у Маскве і Пецяргургу (1913–1915), а пасля іх заканчэння працаваў у Навагрудку – кіраваў царкоўным хорам, выкладаў у школе спевы, збіраў і запісваў народныя песні.

На пачатку 1919 года М. Равенскі пераехаў у Мінск, дзе працаваў дырыжорам хору пры Беларускай рабочым клубе, хормайстрам у гарадскім тэатры, прымаў удзел у фальклорнай экспедыцыі па Слуцчыне. У хуткім часе таленавітага сялянскага хлопца пасылаюць у Маскву вучыцца. Ён закончыў музычны тэхнікум імя Стасова і Маскоўскую кансерваторыю. Вярнуўшыся ў Мінск, Мікалай

Равенскі працуе педагогам спачатку ў музычным тэхнікуме, а затым у Беларускай кансерваторыі, дзе выкладае гармонію і кампазіцыю. Адначасова піша музыку – харавыя і сімфанічныя творы, апрацоўвае народныя песні.

Неўзабаве кампазітар трапляе ў «нацдэмы». Першая «віна» яго заключалася ў творчым супрацоўніцтве з пісьменнікамі-нацдэмамі, у першую чаргу з Уладзімірам Дубоўкам, на вершы якога Равенскі напісаў шмат музыч-

Мікола Равенскі і Аляксей Карповіч (1952 г.)

ных твораў. Равенскі лічыў падарункам лёсу сваё сяброўства з паэтам, плёнам якога з'явіліся не толькі шматлікія песні, але і опера «Браніслава» – першы нацыянальны беларускі оперны твор. Калі опера была амаль закончаная, здарылася непапраўнае: летам 1930 года Дубоўку арыштавалі як нацдэма і выслалі з Беларусі. Увесь матэрыял Равенскі быў вымушаны здаць ў народны камісарыят асветы Беларусі, дзе ўсё і загінула. Міколу Якаўлевіча выключылі з Саюза кампазітараў, у кансерваторыі пакінулі толькі адзін прадмет – гармонію, яго меліся выслаць з кватэры. У 1938 годзе, пасля таго як быў арыштаваны і расстраляны родны брат кампазітара, тэрор стаў невыносны. Прозвішча Равенскага было сярод тых людзей, якіх бы абавязкова арыштавалі, калі б не пачалася вайна.

Жыццё Равенскага ніколі не было простым, але вайна абяздала яго канчаткова: разлучыла з сям'ёй, гестапаўцы расстралялі старэйшую дачку, якая была сувязной І. Казінца. Пасля смерці дачкі Мікалай Якаўлевіч з'язджае ў Чэрвень, дзе працуе псаломшчыкам у мясцовай царкве. У гэты час ён стварае пераважна духоўную музыку.

У 1944 годзе Равенскі, не разлічваючы на спагаду, эмігрыруе. У хуткім часе ён апынуўся ў лагеры для перамешчаных асобаў у Рэгенсбургу. З сабой ён узяў толькі самае неабходнае і скрыпку, з якой не расставіўся да смерці. Часта ўночы, калі над лагерам панавалі спакой, скрыпка Равенскага падавала свой голас, і

людзі з павагай гаварылі: «Равенскі творыць». І ён сапраўды тварыў. Была адноўленая арыя Браніславы з аднайменнай оперы і напісаная новая – «Ноч над Менскам», атрымаў другое жыццё вялікі харавы твор на верш Дубоўкі «Шпышына», менавіта ў гэты час упершыню прагучаў гімналітва «Магутны Божа» на вершы Н. Арсеневай.

У 1950 годзе кампазітара запрасілі ў Бельгію ў Лювенскі ўніверсітэт, дзе ён кіраваў студэнцкім харавым ансамблем беларускай музыкі. Ансамбль у хуткім часе заваяваў шырокую вядомасць. У гэты час кампазітар працаваў вельмі плённа, як ніколі раней. Адзін за адным з'явіліся новыя творы – «Зіма» на верш Я. Купалы, «Слуцкія ткачыхі» на верш М. Багдановіча і іншыя. Усяго 14 песень для хору, у тым ліку і пакладзеныя на музыку фальклорныя творы.

Гады, пражытыя Равенскім у Бельгіі, былі азмрочаныя цяжкаю невылечнаю хваробай. Ён перанёс аперацыю, шматразовыя апераментаванні. Памёр кампазітар у сакавіку 1953 года. Пасля смерці ў яго пакоі быў знойдзены маленькі нататнічак, на адной з апошніх старонак якога дрыготкай рукою былі выведзены контуры межаў Беларусі, а пасярэдзіне напісаныя словы: «Альфа і Омэга». Жыццё для Равенскага пачыналася і заканчвалася Беларуссю. За мяжой яно было неаддзельнае ад Бацькаўшчыны праз песні і музыку роднага народа, якія былі з ім разам да апошніх дзён жыцця.

Вікторыя БАГАДЗЯЖ,
бібліяграф Бярэзінскай ЦБ

Конкурс

Эскізы свайго Міндоўга

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь (па ўзгадненні з Гродзенскім аблвыканкамам) абвясціла конкурс эскізных праектаў помніка Міндоўгу ў Навагрудку. Конкурс дамаможа знайсці найбольш выразны вобраз першага вялікага князя ВКЛ, які стаяў каля вытокаў беларускай дзяржаўнасці.

Арганізатары конкурсу – Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Беларускае дзяржаўнае акадэмія мастацтваў. Да ўдзелу запрашаюцца скульптары, якія маюць адпаведную прафесійную адукацыю. Пажадана, каб кампазіцыйнае і пластычнае вы-

кананне помніка было вытрыманае ў найлепшых традыцыях класічнага і нацыянальнага манументальнага мастацтва.

Заяўку на ўдзел у конкурсе можна падаць у Міністэрства культуры да 10 лютага 2012 года ўключна. Конкурсныя праекты павінны быць прадастаўленыя аўтарамі 10 лютага 2012 года не пазней за 17.00 гадзінаў у галерэю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Яны будуць разгледжаныя журы не пазней за 1 сакавіка 2012 года.

Пераможца конкурсу атрымае права на стварэнне помніка.

Паводле матэрыялаў друку

Помнік Міндоўгу ў Вільні перад Літоўскім Нацыянальным музеем (усталяваны ў 2003 г.)

3 пошты «КТ»

Хацелась б параіць газеце, каб яна стала ініцыятарам стварэння грамадскага аб'яднання краязнаўцаў Беларусі дзеля лепшага даследавання пытанняў гісторыі, археалогіі і архітэктуры краіны (аб'яднання музейных работнікаў, бібліятэкараў, архіварыусаў, педагогаў, усіх зацікаўленых і неаб'якавых людзей).

Надаўна прачытала вельмі займальны артыкул у «Беларускім гістарычным часопісе» пра Радзівілаў, якія валодалі

маёмасцю і ў Мазырскім павеце. А да 1795 года тэрытарыяльнае дзяленне ў Беларусі было іншым, калі ў Мазырскі

павет уваходзілі Хорцкая і Чуравіцкая воласці (ды й Давыд-Гарадок да 1921 года адносіўся да Мазырскага павета як заштатны горад). Князь Станіслаў Антоній Вільгельм Радзівіл меў землі не толькі ў Брэсцкай вобласці.

Я згадваю гэтыя звесткі таму, што часцяком краязнаўцы вядуць даследаванні па ця-

перашніх раёнах і абласцях. А тады такіх падзелаў не было, і частка дакументаў знаходзіцца ў раёнах Гомельскай вобласці, а другая – у раёнах Брэсцкай. І такая ж сітуацыя ў іншых рэгіёнах Беларусі.

У Мазыры жывуць каля 30 чалавек (а можа, і больш) з прозвішчам Радзівіл, але іх радаводам ніхто не займаецца.

У горадзе таксама ёсць маёнтак (паводле назвы стара-

жылаў – «графскі»), які зарэгістраваны як бальніца 1910 г. Згадайма, што пасля прыхода да ўлады Саветаў у панскіх маёнках часта размяшчаліся бальніцы, шпіталі, дзіцячыя дамы. Яшчэ пра гэты маёнтак гавораць, што ён пабудаваны ў стылі мадэрн. І хоць ён падобны паводле стылю да маёнткаў у Кіеве, Брэсце, да Мірскага замка, даказаць адваротнае вельмі цяжка, бо архіў Мазыршчыны згублены ў гады апошняй вайны (вось праца для даследчыкаў).

А яшчэ адна бяда – «чорныя» капальнікі, якія штогод едуць да нас. Але месцічам – не да гэтага. Усё ўпіраецца ў фінансаванне, якога няма. Што ж тады застанецца нашчадкам?

Таму і прапаную газеце дапамагчы з аб'яднаннем краязнаўцаў дзеля дасканалага вывучэння мінуўшчыны і традыцыяў.

**Ганна БУЛАШ,
г. Мазыр**

Ад рэдакцыі. Наша сталая падпісчыца даслала таксама вершаванае віншаванне з Новым годам і Нараджэннем Хрыста, за якое – асобная ўдзячнасць.

«Графскі» маёнтак (былая бальніца) у сярэдзіне ХХ ст. і ў наш час

Каляды

За кулісамі чуваць гоман, музыка (грае некалькі гармонікаў). Спачатку шум чуваць нібы здалёку, а потым усё бліжэй і бліжэй. На сцэну з розных бакоў выходзяць калядоўнікі. Адныя нясуць каўбасы, другія – аладкі, трэція вядуць казу (пераапануты ўдзельнік свята).

Гучыць песня «Ну, ну, ну, казёл»:

*Ну, ну, ну, казёл,
Паварочайся, паварочвайся,
не саромейся
Ды вазьмі свечку, палязай на печку.
Ну, ну, ну, казёл, паварочвайся.*

Гэтую песню выконваюць хлопцы, а каза ў гэты час падбрыквае, хоча каго-небудзь падчапіць на рогі. Адзін з калядоўшчыкаў пытаецца ў гледачоў:

– А ці можна спяваць, каляду ўсхваляць?

Гучыць песня «Прыехала каляда на белым кані»:

*Прыехала каляда на белым кані.
Яе конічак – ясен мясячык,
Яе дужачка – ясна зорачка,
Яе пужачка – ясна звёздачка,
Яе вазочак з тойстага лядку,
Яе кажухок з белага сняжку.*

Раптам на сярэдзіну сцэны зверху падае бот. Гэта гадаюць дзяўчаты. Яны ўтрох бягуць да бота, не заўважаючы нікога. Ухапіўшы бот, вядуць яго па падлозе наскон у той бок, куды ён стаіць, і дадцягваюць да ног аднога хлопца. Яны падымаюцца, хлопцы смяюцца, дзяўчаты, пакрыўджаныя, ідуць у той бок, адкуль прыйшлі, але юнак забягае ім наперад і просіць не крыўдзіцца і станцаваць з ім танец «Цярэшка». Гучыць музыка. Юнак (ён цяпер «Цярэшка») пачынае танцаваць. Дзяўчаты таксама кідаюцца ў скокі. Пасля заканчэння танца на сярэдзіну сцэны выходзіць калядоўнік. У руках ён трымае гаршчок, а пад ім сена і невялікі ручнік. Ён кажа:

– Мароз, мароз –
хадзі куццю есці,

Бо як прыйдзеш па раллю,
То крукамі адцягну.*

Ставіць куццю на краі сцэны. Усе ўдзельнікі бяруцца за рукі ў некалькі кругоў і вядуць карагод, спяваюць. Каза таксама ўдзельнічае ў карагодзе. Гучыць песня «Ці дома, дома сам пан гаспадар»:

*Ці дома, дома
Сам пан гаспадар?
Добры вечар,
Сам пан гаспадар!
Ой, калі дома,
Выйдзі, паслухай.
Добры вечар!
Выйдзі, паслухай,
Выйдзі, паслухай,
Што ў бары гудзе.
Добры вечар!
Што ў бары гудзе,
Што ў бары гудзе –
Пчолка-матка ідзе.
Добры вечар!
Пчолка-матка ідзе,
Пчолка-матка ідзе
І райкі вядзе.
Добры вечар!
І райкі вядзе:
Семяністыя
І медзяністыя.
Добры вечар!
І медзяністыя!*

Ідучы ў карагодзе, на апошнім куплеце каляднікі разыходзяцца ў розныя бакі сцэны. 3-за кулісаў чуваць голас:

– А ці можна спяваць,
Ваш дом велічаць?
Ці Валечцы, ці Міколку?
Ці вольна спяваці,
Усю радню ўсхваляці?

(Слова «вольна» ўжывалася ў Столінскім раёне і азначала, што вольна можна спяваць, калі гаспадары з хаты скажуць «вольна», а калі скажуць «для Валодзькі» ці «для Галькі», то ў песні павінна ўжывацца імя, якое просіць гаспадары.)

На сцэне салістка спявае «Узышло, узышло тры месяцы». Пад час выканання выходзяць тры хлопцы, якія збіраюцца ў дарогу і едуць, а ў канцы песні яны прыводзяць тры дзяўчыны, якіх пакахалі:

*Узышло, узышло тры месяцы...
Гэй, каляда, каляда!*

*Тры месяцы, усе тры ясны.
Гэй, каляда, каляда!
Было ў маткі тры сыночкі.
Гэй, каляда, каляда!
Паўставаці, паўмываліся.
Гэй, каляда, каляда!
Паехалі аж на места.
Гэй, каляда, каляда!
А на месце тры таночкі.
Гэй, каляда, каляда!
Тры таночкі, усе дзявочкі.
Гэй, каляда, каляда!
Адзін любіць берасцяначку.
Гэй, каляда, каляда!
Другі любіць кабрывяначку.
Гэй, каляда, каляда!
Трэці любіць камянчаначку.
Гэй, каляда, каляда!*

На сцэну вяртаецца адна купка калядоўнікаў. Яна ідзе з зоркай. Гэта музыкі, яны граюць ціха, пакуль гучаць словы дзвюх вядучых.

Першая: Прыехала каляда на сінім коніку,

Паставіла коніка ў адрынцы.

Другая: Сама села на куце ў пярінцы,

Паставіла дудачку на стаўпе.

Першая: «Грайце, дудачкі, голасна,

Скачыце, дзевачкі, хораша».

Пад музыку дзяўчаты прытанцоўваюць, выводзячы музыкаў, кожнага па чарзе, на сярэдзіну сцэны і з ім танцуюць – і так з усімі. На сцэне з'яўляецца другая купка калядоўнікаў. Яны ўсе ў масках. Ідуць з песняй «Ой, калядачкі, вярніцеся...»:

*Ой, калядачкі, вярніцеся,
На нас, калядоўнікаў, азірніцеся.
Мы ж вас, калядкі,
Дажыдаць будзем,
Шанаваць будзем.
Каб вас, калядак,
Нядзель дзясяткак.
А што ранейка –
То сьняданнейка.
Што вячэрнякка –
Пагуляннейка.*

На сцэну, падбрыкваючы, выбягае каза. За ёю бяжыць хлопец, ён хоча ўхапіць вяроўку, але падае, потым даганяе, хапаецца за вяроўку. У гэты час на сцэне з'яўляецца трэцяя купка калядоўнікаў і спявае «Го-го-го, ка-за...»:

*Го-го-го, каза!
Го-го-го, шэрая!
Дзе рогі дзела?
– На соль праела:
Соль дарагая,
Мера скупая.
– Не дыбай, каза,
Крывыя ногі,
Не станаўся
Цераз дарогі:
Будзе ехаць пан –
Казу разаб'е!
На табе ляску
Узалёты йсці –
Папіраціся.
– Чорт цябе бяры
Із залётамі:
Ёсць у мяне конь
За варотамі,
У даліне каза
З казлянятамі,
За гарою воўк
З ваўчанятамі.
Як прыбег ваўчок,
За казу – ды ўцёк,
А ваўчаняты –
За казлянята...
Дзе каза рогам,
Там жыта стогам.
Дзе каза ступіць,
Там яно куціць,
Дзе каза нагой,
Там жыта капой.*

У час гэтай песні яны танцуюць і спяваюць вакол казы.

Вядучы: Каляду адкалядавалі.
Каўбасаў-сала назбіралі,
З калядою развіталіся.

Гучыць музыка. Спачатку некалькі параў пачынаюць танцаваць, потым у танец уключаюцца ўсе. Танец можа быць і з прыпеўкамі. Музыка гучыць, танец працягваецца. Тут і калядоўнікі ў масках, і зорка, і каза. Паціху апускаецца заслона, але яшчэ гучыць музыка і чуваць песні.

*З кнігі
Міколы КОТАВА
«Традыцыі беларускага народа.
Сцэнічныя абрады»*

* Калі будуць араць.

Наш календар

Прадаўжальнік музейнай справы

Юрыю Аляксандравічу Карачуну 27 снежня спяўняецца 80 гадоў з дня нараджэння... Спайнілася б, каб не заўчасная смерць у росквіце гадоў і самым актыўным перыядзе творчай дзейнасці – дырэктарам Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, якому ён аддаў самыя жыццядзейныя гады.

Па заканчэнні Мінскага мастацкага вучылішча (1952 г.) і Маскоўскага паліграфічнага інстытута (1965) Юрый Аляксандравіч плённа працуе галоўным мастаком выдавецтва «Ураджай», займае пасаду начальніка аддзела выяўленчага мастацтва

Міністэрства культуры БССР. А з 1977 года і да апошніх дзён жыцця з'яўляецца найактыўным папу-

лярызатарам выяўленчага мастацтва на пасадзе дырэктара галоўнага мастацкага музея краіны. Ён стаў сапраўдным прадаўжальнікам першапраходца ў музейнай справе нашай краіны – Алены Васільеўны Аладавай, легендарнай збіральніцы калекцыяў мастацкага музея.

Як дырэктар музея Юрый Аляксандравіч сваю дзейнасць скіраваў на шырокую папулярнасьць калекцыяў мастацтва па-за сценамі ўстановаў. Менавіта яму належаць ідэі стварэння новых экспазіцыяў твораў В. Дуніна-Марцінкевіча ў Магілёве, карцінных галерэяў у вёсках Гальшаны, Гурыны (Ашмянскі і Мазырскі раёны), шматлікіх перасоўных выставак па ўсёй Беларусі. Памятаю: кожны год наш мастацкі музей ствараў і экспанавалі да трохсот такіх выставак. Такой колькасці мастацкіх выставак ніколі не было раней.

Адным з першых, хто звярнуў увагу на важнасць рэстаўрацыі замка ў Міры і палаца ў Нясвіжы, быў Ю. Карачун. У адну з пер-

шых нашых паездак-рэкагнасыровак у Нясвіж пасля агляду палацавага комплексу Юрый Аляксандравіч шчыра выказаў жаданне ўсё зрабіць для стварэння паўнаўраўнаважаных экспазіцыяў у гэтых унікальных помніках архітэктуры.

У нашай памяці Юрый Аляксандравіч застаўся і як таленавіты мастак-акварэліст, дызайнер-паліграфіст, мастацтвазнаўца. Яго творы і сэнны ўпрыгожваюць калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Беларускага музея народнай архітэктуры і побыту і іншых. Аформленыя ім кнігі, складзеныя да 100-годдзя нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа мастацкія альбомы сталі залатым фондам культурнай спадчыны краіны, якую ён шчыра любіў і якой прысвяціў жыццё. Яна ж – краіна – аддзячыла яму прысваеннем у 1992 годзе ганаровага звання «Заслужаны дзеяч мастацтва Рэспублікі Беларусь».

Уладзімір ГІЛЕП

Традыцыі і сучаснасць

Калі не «Рокаш», дык «Rokash»

«Rokash» – «Запалі агонь», Мн., 2011, «БМАgroup»

Быў калісьці ў Полацку рок-гурт з зухавай беларускай назвай «Рокаш»; але час быў такі, што пакінуць нейкі прыкметны фанаграфічны след на зямлі не здолеў (праўда, у кнізе «222 альбомы беларускага року» згадваецца, дый беластоцкая «Ніва» пра іх пісала напрыканцы 1980-х: «Гэй, РОКАШ, наперад!»). І вось у новым стагоддзі добрая назва зноў увазрасла, але ўзяў яе калектыў зусім іншай стылёвай скіраванасці – класічны world music моднай плыні рок-фэнтазі ў нацыянальным кантэксце. Кажуць, як карабель назаві, гэтак ён і палыве. Дык мо' сама гістарычная назва паспрыяла плённаму фанаграфічнаму дэбюту неагістарычнай рок-музыкі, таму музычны рынак Беларусі папоўніў зграбны CD «Запалі агонь» мінскага гурта «Rokash».

Маладняк – ён, бадай, заўжды шчодры ад перапоўненасці ідэямі і эмоцыямі, таму музыкі адшкадавалі ў сваё першае выданне больш за 50 хвілінаў адметнага музычнага матэрыялу. Гэта 11 альбомных песень і два акустычныя бонусы.

Ну як, збянтэжыліся: што за акустычныя бонусы ў наскрозь акустычнай плыні world music? Аж можа нехта ў пэўнай пшчотнай плыні вылучыць нешта яшчэ больш пшчотнае. Тут варта зазначыць, што большасць песень калектыву ўсё ж аўтарскія: музыку піша вакалістка Паліна Дулінец, а тэксты – бас-гітарыст Лявон Казакоў. Акрамя іх у гурце яшчэ гітарыст і аранжыроўшчык Алесь Акульчык, флейтыстка Вольга Ярмаціна, стварыла вытвор паддэвізам «Купі мяне!». Тут і яскравыя лагатыпы, і зырккія фарбы, і эфектныя рамонтныя вобразы фронт-вумэн калектыву ў выглядзе палымянай феі (фурыі). Ну як не купіць! Бо проста нейкая ўважлівая Kate Bush перад намі. Дый спявае наша Каця/Паліна не горш за тую брытанскую пратэжэ гурта «Pink Floyd» (нездарма на вокладцы пазначаная адмысловая падзяка ейнай выкладчыцы вакалу Валянціне Крываносавай). І вось ён, вынік!

дава. Іхні гурт «Rokash» вось ужо пару гадоў правакуе ажыятаж у музычных шапіках: «Дык што, дыскаў «Рокаша» ўсё няма?» І вось, нарэшце, атрымаюць станоўчы адказ.

Зрэшты, сам альбом насамрэч складаецца з гэткай драйвавай world music, якую можна назваць фолькам для тых, каго адштурхвае дэактуалізацыя фольку. Дый тут насамрэч абыходзяцца без празмернага ўжывання электрагітарных рыфаў. Песня з песняй, такім чынам, спрачаюцца ў эмацыйнасці падачы акустыкі. Праўда, «Дзяцей паўночнага ветру», пэўна, упадабаюць нават фэны «Metallica». Тым больш, што спевы Паліны – асобны цымус гурта «Рокаш» (дасведчаны вакальны цуд), ёй даруеш нават выкананне хлапачых тэкстаў: «Хоць стагоддзі і прайшлі, я – ваяр сваёй зямлі», «Я свой скарб не здабыў, паламаўся мой меч», «Стаў я ваўкалакам, гэты шлях мой не для

«Рокаш» на рыцарскім фэсце «Белы замак–2011»

ўсіх»... Вось калі разумееш слушнасьць песень гурта «P.L.A.N.»: «Тут жанчыны не плачуць з-за плачу мужчын», бо ваяўнічая рамантыка спеваў Паліны на вершы Лявона ўзрушыць каго заўгодна:

*Разбуры сцяну, толькі не маўчы,
Разбуры сцяну бясконцай начы.
Вольны вецер хай жа б'е ў скронь,
Хай жа і ўначы гарыць агонь.*

Да таго ж, у песнях гурта «Rokash» ажываюць спрадвечныя крывіцкія багі Сварог, Карачун, Белабог, пацверджаннем двухаблічнасці свету ажываюць ваўкалакі. Эмацыйны загруз і меладычны, і тэкставы, і выканаўчы – total.

А што да бонусаў, дык некаторыя з іх вы маглі чуць на складанках кштальту «Medieval» («Песня «Залатыя рукавы» ансамбля «Рокаш» ёсць не што іншае, як кавэр англійскага хіта XVI стагоддзя, які ў сучаснай фанаграфіі яшчэ не выдаваўся», – пісаў я пра яго ў 2008-м для «Краязнаўчай газеты»).

Супрацьпаставіўшы ў загаловку назвы «Рокаш» і «Rokash», я ўсё ж падумаў: а цягне ж конча на «Рокаш», бо, як спяваюць яны самі, «Брат-ліцвіне, паўстань, гэта наша зямля, гэта вольных

лясоў нашых спеў». А глянеш на вокладку і зноў пераконваешся, што ўсё будзе добра, калі ёсць такія таленты на зямлі беларускай ліцвінскай.

Дарэчы, пра мастацкую аздобу асобная згадка, бо яна поўная процілегласць яшчэ адной сёлетняй навінцы – «Partyzone» («Падаць і ўзняць»), пра якую «КГ» пісала зусім нядаўна. Калі той дыск не адразу і адшукаеш на паліцах музычных крамаў, дык вось тут акурат мастачка Вольга Ярмаціна стварыла вытвор паддэвізам «Купі мяне!». Тут і яскравыя лагатыпы, і зырккія фарбы, і эфектныя рамонтныя вобразы фронт-вумэн калектыву ў выглядзе палымянай феі (фурыі). Ну як не купіць! Бо проста нейкая ўважлівая Kate Bush перад намі. Дый спявае наша Каця/Паліна не горш за тую брытанскую пратэжэ гурта «Pink Floyd» (нездарма на вокладцы пазначаная адмысловая падзяка ейнай выкладчыцы вакалу Валянціне Крываносавай). І вось ён, вынік!

Вітаўт
МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Пасля таго, як беларуская чыгунка перайшла на фармат «гарадскіх электрычак», напрамак Мінск–Заслаўе стаў вельмі папулярны не толькі сярод жыхароў Заслаўя, але і сярод мінчанай. Праўда, мала хто з цяперашніх беларусаў ведае адказ на пытанне, чаму чыгуначная станцыя ў Заслаўі называецца «Беларусь». Дзеля таго, каб высветліць гэтыя акалічнасці, трэба сягнуць на 90 гадоў назад.

У сакавіку 1921 г. закончылася польска-

савецкая вайна, і паміж Польшчай і Расіяй быў заключаны Рыжскі мірны дагавор, паводле якога заходняя частка Беларусі была ўключаная ў склад польскай дзяржавы. У выніку мяжа паміж дзюма дзяржавамі прайшла за некалькі дзясяткаў кіламетраў ад Мінска. Старажытнае беларускае Заслаўе засталася на савецкім баку, а размешчаная там чыгуначная станцыя атрымала назву «Беларусь», бо была апошняй буйной беларускай станцыяй на мяжы з Польшчай.

БССР: Заслаўе–Хмялёўка

Першыя савецкія памежныя часці сталі прыбываць на мяжу ўжо ў 1921 г. У Беларусі былі створаныя 6-я, 10-я і 21-я асобныя памежныя брыгады. На мяжы ствараліся заслоны ў выглядзе пастоў, якія ў сваю чаргу злучаліся ў памежныя ўчасткі. Мяжа разбіралася на раёны. У лістападзе 1921 г. на савецка-польскую мяжу сталі прыбываць першыя страявыя армейскія часці для папаўнення часцей ВЧК. Штабы дзвюх памежных дывізіяў знаходзіліся ў Мінску і Віцебску. У 1922 г. ахову межаў перадалі ў распараджэнне Дзяржаўнага палітычнага ўпраўлення (ГПУ).

На заходняй мяжы пачалі будаваць памежныя заставы. Адна з такіх з’явілася і ў Заслаўі. Дарэчы, з гэтым горадам звязаная паспяхова аперцыя маладых савецкіх спецыяльных службаў па лоўлі Б. Савінкава. У 1922 г. агент ГПУ Крыкман быў прызначаны начальнікам памежнай заставы ў Заслаўі, дзе па сцянах Масквы «дапамагаў» ажыццяўляць пераход праз мяжу людзей Б. Савінкава. А праз два гады перайшоў і сам Савінкаў, якога «вялі» да самога Мінска і ў выніку арыштавалі.

У 1924 г. была створаная Заходняя памежная акруга, што складалася з сямі атрадаў. У Заслаўі знаходзіўся штаб 15-га Заслаўскага па-

межнага атрада. Адным з першых яго начальнікамі быў ураджэнец беларускага мястэчка Чэрыкаў, будучы начальнік пагранвойскаў НКУС СССР Аляксандр Кавалёў.

Асноўнай задачай памежных войскаў акрамя непасрэдна аховы межаў краіны была барацьба з антысавецкай дзейнасцю ў прыгранічнай паласе. Дзеля гэтага выкарыстоўвалі мясцовыя насельніцтва. Лозунг на адным з савецкіх агітацыйных плакатаў даваўся: «Мяжу СССР ахоўвае ўвесь савецкі народ».

З прыгранічных тэрыторыяў, у тым ліку і з Заслаўя, сталі высяцца т.зв. «памешчыкаў» – прыватных уладальнікаў зямлі. Мала хто ведае,

што мікрараён Заслаўя Хмялёўка, у якім, дарэчы, жыве аўтар гэтых радкоў, калісьці быў прыватным уладаннем – фальваркам Хмялёўка. Новыя ўлады былі бязлітасныя да «маёмнага класа». Камусьці з землеўладальнікаў удалося ўцячы за мяжу, астатнія з прыгранічнай зоны былі выселеныя. Большасць дамоў заможных землеўладальнікаў былі ператвораныя ў камендатуры і заставы. Жыхар вёскі Варашылы, якая знаходзіцца побач з Заслаўем, Вікенцій Вольскі ўспамінаў, што ў Новым Полі савецкая пагранзастанва знаходзілася якраз у доме былога памешчыка, у якога да рэвалюцыі быў не толькі дом, але і царква.

Актыўна змагаліся савецкія памежнікі з кантрабандою. Дзеля гэтага ў 1922 г. была створаная Заходняя мытная акруга. На працягу 1923 г. на беларускім участку савецка-польскай мяжы затрымалі 3 187 кантрабандыстаў. Як адзначае беларускі гісторык А. Заерка, асноўнымі формамі кантрабанды ў сярэдзіне 1920-х былі таемныя пераносы і правозы гужавым транспартам, увоз тавараў пасажырамі, што ехалі з-за мяжы чыгункаю. Сярод формаў пасажырскай кантрабанды папулярным быў правоз тканіны і пушніны пад выглядом адзення: сукенкі, спадніцы, паліто, гаржэткі і інш. На пачатку 1930-х гг. памежны рэжым яшчэ больш узмацнілі. Уезд у пагранзону быў забаронены ўсім акрамя пастаянных жыхароў.

У канцы 1920-х – пачатку 1930-х гг. узрасла хваля перабегчыкаў з Польшчы ў БССР. Маладыя сяляне пад уплывам прапагандыстаў з КПЗБ, бачачы дыскрымінацыйную палітыку польскіх

уладаў у дачыненні да беларусаў, сыходзілі ў БССР. Частымі такімі выпадкі былі і на участку 15-га Заслаўскага пагранатрада. Жыхар вёскі Векшыцы Пятрышкаўскага сельсавета Мінскага раёна ўспамінаў, што ў 1935 г. у яго вёсцы злавлілі «палякаў». Іх абшукалі і адправілі ў камендатуру ў Заслаўе. Там сабралася некалькі дзясяткаў чалавек. Даходзіла і да кур’эзаў. Адночы ў раёне Пятрышак мяжу перайшло цэлае вяселье: жаніх, нявеста, баяніст, сябры маладых. «Загулялых гасцей» з буржуазнай Польшчы пад канвоём суправадзілі ў пагранатрад.

Некаторых з перабегчыкаў арыштоўвалі, былі выпадкі расстрэлаў. Але большасць «палякаў» сялілі ў мясцовых вёсках. Паводле ўспамінаў заслаўчанаў многія, хто паспыталі выгады «бальшавіцкага раю», што выяўляліся ў голадзе і калектывізацыі, спрабавалі вярнуцца ў Польшчу, але ўдавалася гэта не ўсім. Беглі ў Польшчу і ўсходнія беларусы. Да прыкладу, восенню 1930-га з вёскі Векшыцы Пятрышкаўскага сельсавета бегла сям’я беларускіх сялянаў Павічыхаў.

Да канца 1930-х гг. колькасць перабегчыкаў стала змяншацца. Гэта было выклікана ўзмацненнем жорсткасці савецкіх уладаў да перабегчыкаў, якіх у БССР, практычна пагалоўна, сталі запісваць у катэгорыю «польскіх шпіёнаў». Аднак беларускія і польскія гісторыкі падкрэсліваюць, што пераходы з польскай тэрыторыі працягваліся аж да жніўня 1939 г.

*Ігар МЕЛЬНІКАЎ,
Варшава–Мінск*

(Заканчэнне будзе)

Да 430-годдзя горада Клімавічы

Памежная зямля скарбаў

Здаўна людзі імкнуліся знайсці сабе прытулак непадалёк рэк. І каму шанцавала болей, той сяліўся на беразе шырокіх рачных артэрыяў, праз якія праходзіў жвавы гандаль. Клімавіцкая зямля знаходзіцца на перыферыі гэтых буйных гандлёвых шляхоў, аднак у часы вялікіх патрыярхальных сем’яў і натуральнай гаспадаркі, калі гандаль быў мізэрны, яна палюбілася старажыт-

ным людзям. Гэта можна смела сцвярджаць, бо адно з чатырох месцаў, дзе былі знойдзеныя першыя прадметы жыццядзейнасці неандэртальцаў у Беларусі (в. Клеявічы), знаходзіцца ўсяго за 30–40 кіламетраў ад Клімавічаў. Іншыя прыкметы пражывання ў Беларусі старажытнага чалавека адсутнічаюць: сляды жыццядзейнасці першых пасяленцаў забралі з сабой ледавікі. Апошні

з іх пакінуў беларускую зямлю толькі 15 тысячаў гадоў таму.

Аднак далетапісны перыяд і надалей застаецца бедным на гістарычныя артэфакты. Стаянак даіндаеўрапейскіх плямёнаў на Клімаўшчыне не знойдзена. На мяжы каменнага і бронзавага вякоў па Беларусі прайшла хваля балцкіх пасяленцаў. Ужо ў жалезны век Клімаўшчына знаходзіцца на мяжы днепра-дзвінскай і мілаградскай (пазней – зарубінецкай) культураў. Да гэтага часу адносіцца самы вялікі скарб антычных манетаў: 1 815 бронзавых і срэбных дынарыяў першых рымскіх імператараў (яго адшукалі ў Клімавічах у 1804 г.).

У другой палове першага тысячагоддзя на абшчыты балт-амі землі прыходзіць славянскія плямёны. Клімаўшчына аказваецца на крывіцка-радзіміцкім памежжы. Падаецца, што клімавіцкая зямля з’яўлялася радзіміцкім анклавам: Крычаў на захадзе і Рослаўль на ўсходзе – гарады смаленскіх крывічоў.

Нядзіва, што менавіта на гэтай абкружанай варожымі плямёнамі зямлі быў схаваны яшчэ адзін скарб, што ўвайшоў у нумізматичныя падручнікі. Ён быў схаваны каля в. Стары

Дзедзін паміж 980 і 985 г., у той самы час, калі на гэтыя няскораныя радзіміцкія землі свой паход здзіўляў кіеўскі ваявода Воўчы Хвост. У двух гліняных гаршчках былі знойдзеныя 204 старажытныя манеты (201 куфічны дырхем, 2 дынарыя з германскіх гарадоў Вормса і Рэгенсбурга, візантыйскі міліарысій з Канстанцінопаля). Дырхемы чаканіліся ў Багдадзе, Хамаране, Ісфакане, Балхе, Самаркандзе, Бухары.

Пазней, калі ўмоўныя межы між славянскімі саюзамі плямёнаў зніклі, а на Русі пачаўся перыяд феадальнай дробнасці, Клімаўшчына папераменна дзялілася між Чарнігаўскай, Смаленскай і Мсціслаўскай землямі. У другой палове XIV ст., пры Альгердзе, клімавіцкая зямля ўвайшла ў склад Вялікага Княства Літоўскага. У апошняй трэці XVI ст., з усталяваннем у ВКЛ адміністрацыйнага падзелу, Клімаўшчына трапіла ў склад Мсціслаўскага ваяводства. Да першага дакументальнага ўпамінання Клімавічаў у 1581 г. непадалёк будучага горада існаваў шэраг буйнейшых за яго мястэчак, сярод якіх вылучаліся Дамамерычы, Мілаславічы, Савінічы, Барысавічы, Галічы і Асмолавічы. Аднак менавіта Клімавічам было наканавана стаць гарадскім цэнтрам і аб’яднаць сумежныя землі ў адзіную адміністрацыйную адзінку.

Алесь ЛАПО, г. Клімавічы

Каб елка не згарэла

Галоўным атрыбутам навагодняга свята з’яўляецца ўпрыгожаная рознакаляровымі цацкамі елка, якая яшчэ і мігціць электрычнымі агеньчыкамі. Сотні такіх прыгажунь напярэдадні Новага года з’яўляюцца ў дзіцячых садках, школах, кінаатэатрах, палацах культуры і іншых грамадскіх месцах. Такія елкі прыносяць радасць і дарослым, і дзецям.

Але ў гэтыя дні прысутнічае небяспека: пад час святаў крыніцамі пажару з’яўляюцца як сама прыгажуня-елка, так і электрапрыборы, самаробныя прыстасаванні для ілюмінацыі і электрагірляндаў.

Таму, каб святы прайшлі без здарэнняў, неабходна прытрымлівацца наступных правілаў:

* елку трэба ставіць як мага далей ад электрапрыбораў і абагравальнікаў на ўстойлівым падмурку;

* для ілюмінацыі выкарыстоўвайце гірлянды толькі прамысловай вытворчасці;

* не трэба абвешваць елку ватай, бенгальскімі агнямі і каляровай паперай;

* ніколі не пакідайце каля навагодняй елкі дзяцей без нагляду.

*Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС, г. Мінск*

Будынак крэйзнаўчана музея (былы асабняк князёў Мяшчэрскіх, пабудаваны ў 1867 г.)

СТУДЗЕНЬ

1 – Жыгімонт Стары (1467–1548), вялікі князь ВКЛ і кароль Польшчы – 545 гадоў з дня нараджэння.

1 – «**Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі**» (Мінск; 1967), выдавецтва – 45 гадоў з часу заснавання.

4 – **Рагаўцоў Васіль Іванавіч** (1952, м. Стрэшын Жлобінскага р-на), мовазнаўца, паэт, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя В. Хомчанкі (2008) – 60 гадоў з дня нараджэння.

5 – **Кастусь Губарэвіч** (Канстанцін Лявонавіч; 1907, Чавускі р-н – 1987), драматург, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1972), прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1968) – 105 гадоў з дня нараджэння.

9 – **Шашалевіч Васіль Антонавіч** (1897, Краснапольскі р-н – 1941), драматург, тэатральны дзеяч – 115 гадоў з дня нараджэння.

10 – **Магіла Пётр Сімяонавіч** (1597–1647), праваслаўны царкоўны і культурны дзеяч Рэчы Паспалітай – 415 гадоў з дня нараджэння.

10 – **Жалязоўскі Ігнат** (1802–1872), рэлігійны праваслаўны дзеяч – 210 гадоў з дня нараджэння.

10 – **Бібіла Юлія Іосіфаўна** (1897–1974), беларускі бібліяграф – 115 гадоў з дня нараджэння.

12 – **Калачынскі Міхась** (Міхаіл Іванавіч; 1917, м. Крупкі – 1990), паэт, перакладчык, кінасцэнарыст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Вярба Вера** (сапр. Сакалова Гертуда Пятроўна; 1942, Талачынскі р-н), паэтэса, перакладчыца – 70 гадоў з дня нараджэння.

Сябры!

Наступны нумар «КТ» выйдзе 5 студзеня 2012 г.

Да сустрэчы ў новым годзе

(і не забывайцеся на падпіску).

Шчаслівых святаў!

На людзей паглядзець... Сябе паказаць...

Фота Юрыя ДАШКЕВІЧА

Крыжаванка

Уздоўж

1. Паэт-лацініст XVI ст., адзін з заснавальнікаў жанру эпічна-гераічнай паэзіі ў Беларусі.

4. Кароткае алегарычнае апавяданне з жыцця жывёлаў, якое мае выразна выказаную мараль.

8. Рака ва Украіне і ў Беларусі, прыток Прыпяці.

9. Даўнейшая мера вадкіх і сыпкіх рэчываў.

11. Чырвоная качка.

14. Сялянскі сход у феадальнай Беларусі, які разглядаў судовыя справы і зямельныя спрэчкі.

16. Метэаралагічны прыбор для вымярэння хуткасці ветру.

19. Налёт зелянавата-карычневага колеру на паверхні прадметаў з медзі і бронзы, што ўтвараецца ў выніку акіслення.

22. Рамесніцтва, якім у маладыя гады займаўся ў Капылі Цішка Гартны.

23. Царкоўны двор.

24. Рыба атрада карпападобных.

25. Мастацкае ўпрыгожанне каляровымі фарбамі сценаў, столі.

30. Ядомы грыб на тонкай ножцы з жоўта-бурай шапкай.

32. Сабака, прывучаная адшукваць дзічыну ці чалавека па следзе.

33. Беларускі народны танец.

36. Пачынальнік беларускага навукова-фантастычнага жанру ў прозе.

37. Латышскі акцёр, які зняўся ў фільмах «Райніс», «Да новага берага», «Сын рыбака».

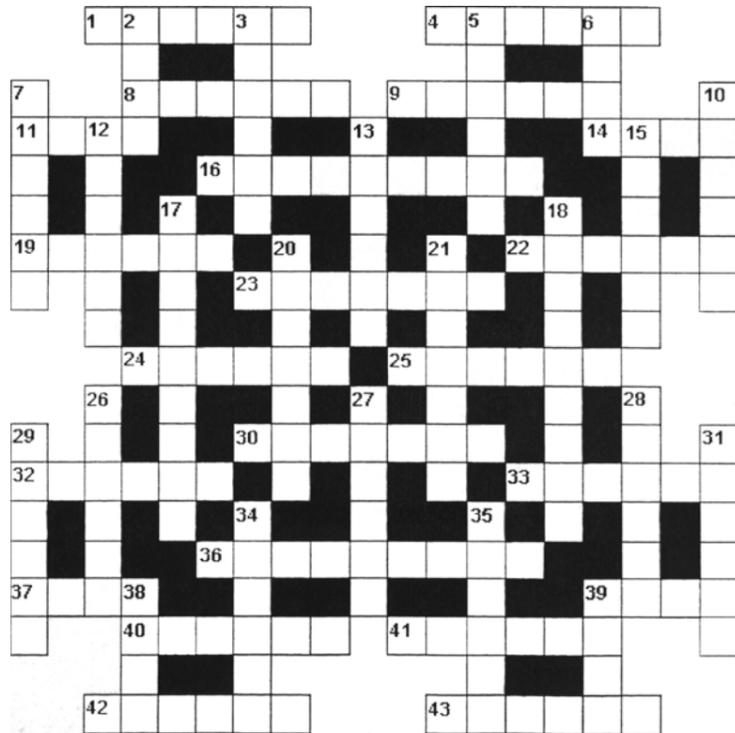
39. Аповесць А. Асіпенкі.

40. Ніша для ложка ў сцяне пакоя.

41. Крыніца, возера, узгорак, або іншае месца, надзеленае паводле ўяўленняў вернікаў надзвычайнай сілай.

42. Загон у полі ці лесе, дзе летам трымаюць жывёлу.

43. Адлюстраванне прадмета ў перспектыве.

Упоперак

2. Лёгкая празрыстая тканіна.

3. Халодная будыніна для захоўвання кармоў, гаспадарчага інвентару.

5. Жаночае адзенне тыпу спадніцы з дзвюх сшытых да палавіны полак.

6. Старажытная лічыльная дошка.

7. Персанаж паэмы А. Пушкіна «Палтава».

10. Адзін з лепшых гатункаў крышталёвых вырабаў.

12. Дрэва або куст сямейства мімозававых.

13. Асноўная частка слова.

15. Беларуская пісьменніца, адна з даследчыкаў творчасці Цёткі.

17. Сюзор'е паўночнага паўшар'я неба, у якім знаходзіцца адна з найбліжэйшых да нас галактык.

18. Камплект друкарскіх шрыфтоў аднаго ма-

люка.

20. Службовая асоба ў Старажытным Рыме, што наглядала за казнай.

21. Мовазнаўца, фалькларыст і этнограф, складальнік першага гістарычнага слоўніка беларускай мовы.

26. Алімпійскі спартыўны комплекс паблізу Мінска.

27. Прадмет мяккай мэблі.

28. Раённы цэнтр у Віцебскай вобласці.

29. Прыстасаванне з жэрдак, слупоў для дасушвання збажыны, травы.

31. Ніжэйшае духоўнае званне.

34. Чорная таполя.

35. Верш аб жыцці пастухоў, падобны на ідылію.

38. Адзінка падатковага абкладання ў колішняй Расіі.

39. Жывапіс на бытавыя тэмы.

Склаў Іосіф КАРПЫЗА,
г. Ляхавічы

Малая краязнаўчая ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

М – чатырнаццатая літара беларускага алфавіта. Паходзіць з кірыліцкай М («мыслец»), што ўзнікла на аснове грэка-візантыйскай устаўной М («мі»). У старабеларускай графіцы ў сувязі з функцыянаваннем розных пісьмовых школ і выкарыстаннем розных тыпаў пісьма (устаў, паўустаў, скорапіс) ужывалася ў некалькіх варыянтах, якія дапамагаюць вызначаць час і месца напісання. Абазначала гукі «м», «м'» («маршалок», «мяля»). Мела лікавае значэнне «сорак». У XVI ст., акрамя рукапіснай, набыла друкаваную форму. У сучаснай беларускай мове абазначае санорныя змычнапраходныя насавыя губна-губныя зычныя гукі «м», «м'» («мова», «мята» – «м'ата»). Бывае вялікая і

малая, мае рукапісную і друкаваную форму. Пры класіфікацыйным падзеле мае значэнне «трынаццаты» (група «м»), пры лічбавай нумарацыі – дадатковае значэнне для размежавання прадметаў пад адным нумарам (шыфр № 8 М).

«**МАГЕРА**» – традыцыйны танец. Танцуюць яго так: кладуць крыж-накрыж два таўкачы, дзве палкі або калочки, нават лучынікі (у залежнасці ад абставінаў – што знаходзіцца бліжэй пад рукой) і імкнуцца вырабляць нагамі розныя па ў вуглах крыжа, не зачэпляючы, не крапаючы з месца палак. Яго ахвотна танцуюць і дзеці. Выкананне танца суправаджаецца прыпеўкай:

Чы, чы, магера, на прыпячку сядзела,
кудзеліцу вярцела.

Кудзеліца ўпала –
пойдзем разам да пана.
А ў Кіеве казалі, што магеру скакалі.
Хто магеру выскачыць,
той сто рублёў выхваціць.
Я й магеру выскачу,
я й сто рублёў выхвачу...
(Зафіксаваны П.В. Шэйнам у паўночна-заходняй частцы Беларусі)

МАГЕРКА – старадаўні мужчынскі галаўны ўбор. Вядома ў XVI–XIX стст. на ўсёй тэрыторыі Беларусі. Паводле спосабу вырабу падзяляюцца на лямцавыя (валеныя з воўны) і шытыя (верх з 4 кавалкаў тоўстага валенага сукна).

Лямцавыя магеры мелі выгляд каўпака або ўсечанага конуса, завернуты акалыш пгчыльна прылягаў да верху і дасягаў палавіны вышыні (паўдвойная магера) або даходзіў да самага донца (двойная магера). Шапку рабілі вышыняй 15–20 см белага, шэрага, карычневага і чорнага колераў з натуральнай воўны. Насілі круглы год. Высокага майстэрства ў вырабе магеркаў у XIX ст. дасягнулі шапавалы з мястэчка Дрыбін (Горацкі раён).

Селянін у магерцы
з в. Заходы Шклоўскага раёна
(XX ст.)